

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра давньої та нової історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник декана
з науково-педагогічної
та навчальної роботи

2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
вид дисципліни

01 Освіта/Педагогіка
014.03 Середня освіта (Історія)
перший (бакалаврський)
Середня освіта (Історія)
обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: Короткий Віктор Андрійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої та нової історії України

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) « ____ » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) « ____ » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Короткий Віктор Андрійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої та нової історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри давньої
та нової історії України

(Віктор КОЛЕСНИК)

Протокол № 12 від «23» червня 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії (Наталія ТЕРЕС)

«27» 08 2022 року

1. Мета дисципліни – формування у студентів системних знань про етапи, закономірності та специфіку історичного розвитку на території України від часу її заселення первісною людиною до кінця XI ст.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні віхи, етапи, періоди розвитку світової й вітчизняної історії, основні документи і джерела, які ілюструють процес становлення та еволюції суспільства й держави як у всесвітньому, так і загальноукраїнському масштабах.

2. *Вміти* шукати історичну літературу у відповідності з тематикою дослідження.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Розглядається і аналізується стан вивчення археологічних й писемних джерел та наукової літератури з давньої історії України, що допомагають з'ясувати окремі сторінки історії нашої країни. Аналізуються різноманітні теорії й концепції щодо умов життя племен і народів, які населяли українські землі. Розкрито тривалі історичні процеси поступового формування перших держав – киммерійців, скіфів, сарматів, готів, гунів, слов'ян та грецьких переселенців. Розглянуто низку соціально-економічних та соціально-політичних обставин, які призвели до виникнення однієї з найбільших середньовічних держав Європи – Русі-України. Проаналізовано суспільні процеси, що мали місце у IX-XI ст.: вихід Русі на міжнародну арену та її християнізація, що складають одну з найзагадковіших частин історії України.

4. Завдання – вироблення у студентів вміння аналізувати основні етапи етногенезу та культурогенезу населення на українських землях, становлення державності; формування знань про політичні, економічні, соціальні, етнічні, культурні процеси та явища, що відбувалися на ранньому етапі історії Русі-України на інформативному, інтерпретаційному та дискусійному рівнях; формування компаративного бачення історичного розвитку європейських й східних країн і руських земель у ранньому середньовіччі; ознайомлення із основними проблемами історії українських земель даного періоду і методологічними підходами до їхнього дослідження у вітчизняній і зарубіжній історіографії; вироблення у студентів навиків самостійної роботи із джерелами і літературою з давньої історії України та їх критичного аналізу.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Розуміння застосовуваних способів та методів аналізу матеріалів дослідження	лекція, семінар	контрольна робота ЗМ1	5%
1.2	Знати і орієнтуватися у суспільно-політичних і соціально-економічних процесах, які відбувалися в різних регіонах України на різних історичних етапах	лекція, семінар	контрольна робота ЗМ2	5%
2.1	Вміння аналізувати основні проблеми походження, розвитку та діяльності найдавніших етносів на теренах України	лекція, семінар	усне опитування ЗМ1	15%
2.2	Вміння інтерпретувати відповідні дані і аналізувати складності для донесення суджень, які відбивають відповідні міжкультурні та міжетнічні проблеми	лекція, семінар	усне опитування ЗМ2	15%
3.1	Навички та вміння розробляти і виконувати тематичні дослідження, інтерпретувати дані	самостійна робота	реферат ЗМ1	10%

	і робити висновки			
3.2	Навички та вміння визначати й оцінювати особливості аналогічних процесів і явищ в залежності від статусу регіонів України у складі іноземних держав	самостійна робота	реферат ЗМ2	10 %
4.1	Здатність критично використовувати наукові бази даних та інші відповідні джерела інформації		іспит, перше питання	20%
4.2	Здатність здійснювати моделювання та аналіз з метою детального вивчення і дослідження питань етнокультурної історії		іспит, друге питання	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (ОК 9.) / Програмні результати навчання	1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2
15. Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.	+	+	+		+			
16. Знати історичну термінологію, основні концепції, й наукову періодизацію історичних процесів.		+	+	+	+	+		+
18. Знати та розуміти історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.	+						+	+
19. Знати історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.		+	+	+		+		
22. Вміти орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками.		+	+	+			+	+
24. Характеризувати об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів.			+	+			+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Модульна контрольна робота ЗМ1 (тест) РН 1.1-1.2: – 5 балів/ 3 балів*.
2. Модульна контрольна роботи ЗМ2 (тест) РН 2.1-2.2: – 5 балів/ 3 балів*.
3. Реферат ЗМ1, РН1.2: – 5 балів/ 3 балів*.
4. Реферат ЗМ2, РН2.2: – 5 балів/ 3 балів*.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1, РН1.2, РН2.1 - 30 балів/ 18 балів*.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2, РН1.2, РН2.2 - 30 балів/ 18 балів*.
7. Підсумкова контрольна робота – 20 балів/ 12 балів*.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання у формі іспиту:

- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом – 40 балів за 100-бальною шкалою;

- форма проведення і види завдань – письмові завдання у вигляді тестів різного рівня складності і питання для аналітичних висновків та узагальнень;

- мінімальний пороговий рівень оцінки, за якої іспит вважається складеним - **для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів (рекомендований мінімум)**

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж 36 балів (рекомендований мінімум).

7.2 Організація оцінювання: Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (заліку), а саме: за виконання завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 4, а у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5 - 11.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів).

<u>Змістовий модуль 1.</u> Первісне суспільство на території України. Перші державні утворення на українських землях			<u>Змістовий модуль 2.</u> Рання Київська держава IX-XI ст.			<u>Іспит</u>
40 залікових балів (максимум)			40 залікових балів (максимум)			40 балів
Семінарські заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Семінарські заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	
15 (максимум)	10 (максимум)	5 (максимум)	15 (максимум)	10 (максимум)	5 (максимум)	

СЕМЕСТРОВА РОБОТА ТА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

На семінарських заняттях оцінці можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських і практичних заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські (практичні) заняття; експрес-тестування тощо.

На семінарських заняттях оцінювання здійснюється за **5-бальною шкалою**, яка в переводиться в залікові бали.

Таблиця переведення балів, отриманих під час семінарських занять, у залікові бали:

Середній бал за роботу на семінарських заняттях (з одного змістового модуля)	
Залікові бали	Середній бал
15	4,8-5,0
14	4,5-4,7
13	4,2-4,4
12	3,9-4,1
11	3,6-3,8
10	3,3-3,5
9	3,0-3,2
	Середній бал менше за 3 не переводиться у залікові бали

Критеріями оцінки усних відповідей на семінарському занятті є:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо);
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1 - ЗМ2	
	Min. – балів	Max. – бали
Усна відповідь на семінарському занятті	1	3
Доповнення на семінарському занятті	1	2
Участь у дискусії на семінарському занятті	1	2
Запитання до доповідача	0,5	1
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	1	2

По завершенні вивчення кожного змістового модуля студент складає модульний контроль (МК). Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. МК проводиться на останньому семінарському занятті з даного змістового модуля у письмовій формі (ЗМ1 – у вигляді тестування, ЗМ2 – у вигляді письмової роботи). Максимальна кількість балів, яку можна набрати за МК – 5 балів.

Студент, який не відпрацював семінарські заняття, не допускається до складання МК, і даний модуль не зараховується.

Студент, який з поважної причини пропустив МК, зобов'язаний надати відповідний документ і викладач за погодженням з деканатом призначає нову дату проведення МК.

Критерії оцінювання модульного контролю у тестовій формі (оцінюється в діапазоні від 1 до 5 балів):

10 запитань

- а) вірна відповідь на одне запитання – 0,5 бала;
- б) невірна відповідь – 0 балів.

Критерії оцінювання модульного контролю у вигляді письмової роботи (оцінюється в діапазоні від 1 до 5 балів).

На МК виносяться 2 теоретичні запитання з даного ЗМ.

- а) глибоке розкриття теоретичного питання 2,5 бали;
- б) повна коротка відповідь 1,5 – 2 бали;
- в) неповна відповідь 0,5 – 1 бал;

САМОСТІЙНА РОБОТА

Критерії оцінювання реферату (від 0 до 10 балів):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми – 9-8 балів;
- тема розкрита неповно – 7-6 балів;
- реферат суто компілятивного рівня – 5-3 балів;
- розкритий лише окремий аспект – 2-1 бал;
- тема не розкрита – 0 балів.

Індивідуальні завдання (реферати) студент подає не пізніше 15 березня та 15 травня.

По завершенні вивчення кожного змістового модуля студент складає модульний контроль (МК). Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. МК проводиться на останньому семінарському занятті з даного змістового модуля у письмовій формі (ЗМ1 – у вигляді тестування, ЗМ2 – у вигляді письмової роботи). Максимальна кількість балів, яку можна набрати за МК – 5 балів по 0,5 бала за кожне правильне тестове завдання або 2,5 бали за кожне завдання з розгорнутою відповіддю.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 р.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ІСПИТУ

Іспит проводиться у письмовій формі. Екзаменаційний білет складається з двох питань і містить два типи завдань, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	20-19
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	18-17
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	16-15
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	14-13
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	12-9
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	8-5
Відповідь має значні помилки, або відсутня	4-0

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
<i>Змістовий модуль 1.</i>				
Первісне суспільство на території України. Перші державні утворення на українських землях				
1	Вступ. Предмет і завдання курсу давньої історії України	2		
2	Тема 1. Антропогенез та першопчатки людського життя на території України (епоха каменю-міди та бронзи)	2	2	6
3	Тема 2. Населення території України за доби раннього заліза	2	2	6
4	Тема 3. Давні слов'яни та їхні сусіди	4	4	6
5	Тема 4. Антське державне утворення	3	4	6
	<i>Модульна контрольна робота 1</i>	1		
<i>Змістовий модуль 2.</i>				
Рання Київська держава IX-XI ст.				
10	Тема 5. Рання історія Київської держави	4	4	6
12	Тема 6. Русь-Україна у період становлення та розквіту (кінець X початок XII ст.)	2	2	5
13	Тема 7. Християнізація Русі	2	4	5
14	Тема 8. Соціально-економічний розвиток Русі (IX-кінець XI ст.)	2	2	5
15	Тема 9. Суспільно-політичне життя Русі (IX – кінець XI ст.)	2	2	5
16	Тема 10. Русь-Україна на міжнародній арені (IX –кінець XI ст.)	2	2	5
17	Тема 11. Давньоруська держава: міфи і реалії	1	2	5
	<i>Модульна контрольна робота 2</i>	1		
	ВСЬОГО	30	30	60

Загальний обсяг **120** год., в тому числі:

Лекцій – **30** год.

Семінари – **30** год.

Самостійна робота – **60** год.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Основні:

1. Давні слов'яни. Археологія та історія: навч. посіб. / Н.С. Абашина, Д.Н. Козак, С.В. Синиця, Р.В. Терпиловський. – К., 2012.
2. Давня історія України: ілюстрована історія України в художньо-історичних образах: хрестоматія / упоряд. Ю. Вовк. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2008. - 152 с.
3. Давня історія України: у 3 т. / за ред. Толочка П.П. – Т. 1: Первісне суспільство. – К., 1997; Т. 2: Скіфо-антична доба. – К., 1998; Т. 3: Слов'яно-руська доба. – К., 2000.
4. Етнічна історія давньої України / Д.Н. Козак, О.П. Моця, В.Ю. Мурзін та ін. Кер. автор. колективу П.П. Толочко. – К., 2000.
5. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. – К., 2005. – Т. 1, кн. 2.
6. Залізник Л. Стародавня історія України. – К., 2012.
7. Історія України (з найдавніших часів до початку ХХ століття): навч. посіб. для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл. / [В. М. Литвин та ін.]. - К., 2012. - 671 с.
8. Котляр М.Ф. Історія давньоруської державності. – К., 2002.
9. Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русяєва А.С. Античні держави Північного Причорномор'я. – К., 1998.
10. Чуткий А.І. Історія України: навчальний посібник: у 2 кн. / А. І. Чуткий. - Ніжин : Видавництво НДУ, 2007. - Кн. 1 : Давня та нова історія України. - [Б. м.] : [б.в.], 2007. - 311 с.

Додаткові:

1. Археологія України: курс лекцій. / за ред. Л. Залізняка. – К., 2005.
2. Баран В.Д. Давні слов'яни. – К., 1998.
3. Більське городище в контексті вивчення пам'яток раннього західного віку Європи. Відп. ред. О.Б. Супруненко. – Полтава, 1996.
4. Брайчевський М.Ю. Походження Русі. – К., 1968.
5. Брайчевський Михайло. Вибране: у 2 т. – Т. 1: Суспільно-політичні рухи в Київській Русі. Історична думка в Київській Русі. – К., 2009.
6. Бунятян К.П. Давнє населення України. – К., 1999.
7. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. – К., 2001.
8. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. – Л., 2000.
9. Геродот. Історія в дев'яти книгах. Переклад та коментарі А.О.Білецького. – К., 1993.
10. Грушевський М.С. Нариси історії Київської Русі від смерті Ярослава до кінця XV сторіччя. – К., 1991.
11. Грушевський М.С. Історія України-Руси: в 11 т., 12 кн. – К., 1991. – Т. 1; Т. 2. – К., 1992; Т. 3.– К., 1993.
12. Залізник Л.Л. Первісна історія України: навч. посібник для студ. іст. спец. вищ. навч. закладів освіти. - К. : Вища школа, 2000. - 263 с.
13. Крисаченко В.С. Християнство на теренах України I-XI століття. Свідчення очевидців. – К., 2000.
14. Літопис Руський. За Іпатським списком переклав Леонід Махновець. – К., 1989.
15. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. К., 1983.
16. Правда Руська / пер. В. Яременка // Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т. – К., 2001. – Т. I.
17. Практикум з давньої і середньовічної історії України / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка ; уклад. О. М. Щодра. - Л. : ЛНУ, 2003. - 200 с.
18. Прицак Ом. Походження Русі. - Т. II. К., 2003.
19. Толочко П.П. Київська Русь. – К., 1996.
20. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття: навч. посібник для учнів гуманітарних гімназій, ліцеїв, студ. іст. ф-тів вищих учбових закладів, вчителів. - К., 1997. - 312 с.